

Hanževački v. Croatia (no. 49439/21), 5.9.2023.

Povreda člana 6.1 (pristup sudu)

Povreda član 3. EK

Podnositelj predstavke je Kristijan Hanževački, hrvatski državljanin.

Predmet se odnosi na pritužbu podnositelja predstavke na neadekvatne uslove u zatvorima u Varaždinu, Zagrebu, Lepoglavi i Bjelovaru od 2008. do 2013. godine. Bezuspješno je vodio građanske postupke za naknadu štete protiv države nakon služenja zatvorske kazne, a u konačnici je 2021. godine i njegova ustavna tužba u vezi s tim proglašena nedopuštenom primjenom prakse uspostavljene u tada vodećoj odluci broj U-III-2757/2018.

Pozivajući se na član 6. 1. (pravo na pristup sudu), on navodi nedostatak učinkovitog pristupa Ustavnom sudu zbog retroaktivne primjene kriterija dopuštenosti u njegovom slučaju. Također, pozivajući se na član 3. (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja), navodi da su uslovi njegovog boravka u zatvorima bili nečovječni i ponižavajući, posebno zbog prenatrpanosti, nedostatak higijena i loše hrane.

Ocjena Evropskog suda – pristup sudu

Nakon marta 2020. godine i donošenja odluke Ustavnog suda broj U-III-2757/2018, podnositelj u ustavnoj tužbi ne bi mogao uspješno istaknuti svoje prigovore o neadekvatnim uslovima pritvora nakon korištenja tužbe za naknadu štete ako prethodno nije propisno iscrpio preventivne lijekove (podnošenje pritužbe upravi zatvora i/ili neposredno sudiji za izvršenje) tokom boravka u zatvoru. Korištenje preventivnih pravnih sredstava postalo je obavezno za sve podnositelje koji su željeli podnijeti ustavnu tužbu neovisno o tome jesu li još uvijek imali mogućnost korištenja preventivnih pravnih sredstava. To se razlikovalo od ranijeg stava Ustavnog suda, primjenjivog u vrijeme ocjene relevantnih pravnih lijekova u vodećoj presudi Evropskog suda u predmetu Ulemek protiv Hrvatske, koji nije zahtijevao korištenje preventivnih pravnih lijekova kao prvi korak. U kasnijem predmetu Janković i drugi protiv Hrvatske (odl.), iako je Sud potvrdio da je taj razvoj sudske prakse Ustavnog suda bio suštinski u skladu s sudskom praksom Suda u predmetu Ulemek u vezi s komplementarnom prirodom preventivnih i kompenzacijskih lijekova u kontekstu uslova pritvora, izrazio je zabrinutost u vezi s retroaktivnom prirodom nove sudske prakse Ustavnog suda. Konkretno, u nedostatku prijelaznog perioda ili bilo kakve naznake u pogledu načina na koji će odluka broj U-III-2757/2018 primjenjivati tokom vremena, retroaktivna primjena novog uslova dopuštenosti otvorila je pitanje predvidivosti, a time i učinkovitosti ustavne tužbe kao pravnog lijeka za podnositelje koji su prije koristili kompenzacijsko, ali ne i preventivno pravno sredstvo i više nisu bili u mogućnosti to učiniti. Od marta 2022., nakon odluke Suda u predmetu Janković, Ustavni sud je prilagodio svoj pristup (odluka br. U-III-3047/2019 od 29. marta 2022.) te se više ne primjenjuje uslov korištenja preventivnog pravnog sredstva u slučajevima kada tužitelj više nije mogao koristiti to pravno sredstvo. U konkretnom slučaju, odbacivanje ustavne tužbe podnositelja primjenom odluke broj U-III-2757/2018 predstavljalo je ograničenje njegovog prava na pristup Ustavnom sudu.

Kao što je Ustavni sud primijetio u svojoj kasnijoj sudskoj praksi, relevantan trenutak za ocjenu predvidivosti ograničenja pristupa sudu bilo je vrijeme kada je podnositelju bilo moguće predvidjeti takvo ograničenje. U podnositeljevom slučaju radilo se o periodu od 2008. do 2011. godine, dok je još bio u zatvoru i mogao je iscrpiti preventivna pravna

sredstva da je znao da će to postati uslov za dopuštenost njegove ustavne tužbe u kasnijem parničnom postupku. Međutim, u relevantno vrijeme podnositelj je vjerovao da je imao izbor između preventivnih i kompenzacijskih pravnih lijekova, te je odabrao posljednji, vjerujući da bi njegov zahtjev mogao biti ispitan na građanskim sudovima i naposljetku na Ustavnom sudu. Zapravo, zbog neočekivane promjene prakse Ustavnog suda s retroaktivnim učinkom, podnositelj više nije bio u poziciji ispuniti novonametnuti uslov korištenja preventivnog pravnog sredstva. Štoviše, u situaciji u kojoj se praksa Ustavnog suda razvijala, a u skladu s načelom supsidijarnosti, podnositelju se nije moglo zamjeriti što je tražio da o njegovom predmetu odlučuje najviši nacionalni sud u Hrvatskoj.

U skladu s tim, nepredvidivo retroaktivno nametanje procesnog uslova, koji podnositelj više nije mogao ispuniti, ograničilo mu je pristup sudu do te mjere da je bila narušena sama bit tog prava.

Radio Broadcasting Company B92 AD v. Serbia (no. 67369/16), 5.9.2023.

Povreda člana 10. EK

Podnositelj predstavke je Radiodifuzno preduzeće B92 AD, preduzeće sa sjedištem u Srbiji koje posjeduje televizijski kanal i internet portal.

Jedna od vijesti u večernjim vijestima podnositelja predstavke u 11 sati na dan 27. novembra 2011. godine odnosila se na nabavku vaccine protiv svinjske gripe (AH1N1). Podnositelj predstavke je izvijestio da je s policijskog popisa nestalo 12 imena osumnjičenih za zloupotrebu položaja i ovlasti u vezi s ovim pitanjem, među kojima i Z.P., tadašnje pomoćnice ministra zdravlja, navodno zbog pritiska specijalnog tužitelja Ministarstva unutrašnjih poslova.

Sljedećih dana emitirane su slične vijesti i objavljeni članci na internet portal podnositelja predstavke.

Izveštavanje se temeljilo na istraživanju tima novinara B92 prethodnih mjeseci a posebno zabilješci dobijenoj od dvojice policijskih službenika koje je angažovao Odjel za borbu protiv organiziranog finansijskog kriminala.

U aprilu 2012. Z.P., koja je imenovana u bilješci, pokrenula je građanski postupak protiv podnositelja predstavke. Sudovi su utvrdili da su televizijsko emitiranje i internetski članak podnositelja predstavke oštetili ugled Z.P. te mu je naloženo da plati 1.750 eura na ime nematerijalne štete i 900 eura za troškove. Također je naloženo uklanjanje predmetnog članka sa internet portal i objava presude protiv njega.

Pozivajući se na član 10. (sloboda izražavanja), podnositelj predstavke navodi da mu je nalaganjem da plati kompenzaciju i troškove prekršeno pravo na davanje informacija.

Ocjena Evropskog suda:

Evropski sud je, između ostalog, istakao da su se informacije koje je podnositelj predstavke emitirao i objavio jasno odnosile na pitanja od javnog interesa, posebno nepravilnosti u nabavci valcine protiv svinjske gripe. Z.P. je bila javni dužnosnik i kao takva je trebao pokazati viši stepen tolerancije.

Evropski sud je dalje istakao da su domaći sudovi zauzeli prilično ograničen stav kada su karakterizirali sve navode u izvještavanju podnositelja predstavke kao izjave o činjenicama, za što je trebalo dati dokaz. Sud se složio da su prva dva navoda – da je Z.P. bila među onima za koje je policija imala razloga za sumnju na zloupotrebu položaja i 12 imena koja su nestala s popisa osumnjičenih – bile izjave o činjenicama. Te navode potvrdila je policijska zabilješka i nije bilo sumnje u njihovu vjerodostojnost. Sudovi nisu utvrdili da je podnositelj predstavke prekršio zakone o povjerljivost objave podataka iz bilješke.

Sudovi su, s druge strane, propustili razmotriti je li treći navod – zabrinjavajući pritisak na MUP – mogao biti vrijednosni sud (koji ne bi bio podložen dokazivanju) niti su procijenili jezika korišten u izvještavanju podnositelja predstavke o tome.

Sud je smatrao da su izrazi "osnov sumnje" i "policijski popis osumnjičenih" bili tačni i bez pretjerivanja. Sudovi nisu uzeli u obzir činjenicu da je podnositelj predstavke nastojao postići ravnotežu u njihovom izvještavanju. Podnositelj je kontaktiralo Z.P., MUP i Ured specijalnog tužitelja, kako bi im dao priliku da daju svoju verziju događaja.

Sud je stoga utvrdio da se podnositelj predstavke ne može kritizirati što nije poduzeo daljnje korake za utvrđivanje istinitosti spornih navoda i uvjeren je da je postupio u dobroj vjeri i s marljivošću koja se očekuje od odgovornog novinarstva.

Sud smatra da su domaći sudovi prekoračili usko polje slobodne procjene koje im je dopušteno ograničavajući raspravu o pitanjima od javnog interesa. Stoga se mora zaključiti da je miješanje bilo nerazmjerno cilju kojem se težilo i nije „nužno u demokratskom društvu” u smislu člana 10. stav 2. Konvencije.

Prema tome, došlo je do povrede člana 10. Konvencije.

Index.hu Zrt. v. Hungary (br. 77940/17), 7.9.2023.

Povreda člana 10. EK

Podnosilac predstavke je Index.hu Informatikai Zrt., privatna kompanija sa sjedištem u Budimpešti. Vlasnik je velikog informativnog internet portala u Mađarskoj, index.hu.

Predmet se odnosi na pritužbu na građanski postupak koji je protiv podnosioca predstavke 2015. godine pokrenuo tadašnji predsjednik Mađarske zbog objavljivanja priče da je proveo nekoliko dana u zatvoru tokom služenja vojnog roka, jer je nasumično pucao iz oružja u pijanom stanju.

Naime, 1. decembra 2014. Index je objavio članak pod naslovom “Bio sam u zatvoru s J.A.” (J.A. je u to vrijeme bio predsjednik Mađarske), sažimajući priču koju je na Facebooku podijelio A.V., bivši glavni urednik sedmičnog političkog časopisa Magyar Narancs. Izvještaj je popraćen intervjuom u kojem je A.V. ispričao da je bio u vojnom zatvoru zajedno s J.A., koji je, prema glasinama koje su tada kružile, bio pijan i nasumice pucao iz oružja. A.V. je priznao da se ne sjeća savršeno događaja, ali je izjavio da su se dogodili u vrijeme Svjetskog prvenstva u Argentini.

Sudovi su utvrdili da je priča koju je objavio podnositelj predstavke bila lažna i клеветниčka i naložili su da plati približno 120 eura odštete.

Pozivajući se na član 10 (sloboda izražavanja), podnosilac predstavke se žali da mu je naloženo da plati odštetu, tvrdeći da se objavljeni članak odnosi na pitanja od javnog interesa, posebno na medijsku kampanju i predsjednika zemlje.

Evropski sud je zaključio da je nametanje objektivne odgovornosti podnositelju predstavke za reprodukciju izjava trećih strana, bez obzira na to jesu li autor ili izdavač djelovali u dobroj ili lošoj vjeri i u skladu s novinarskim dužnostima i obavezama, teško usklađivo s postojećom sudskom praksom prema kojoj bi „kažnjavanje novinara za pomaganje u širenju izjava koje je dala druga osoba u intervjuu ozbiljno ugrozilo doprinos medija raspravi o pitanjima od javnog interesa i ne bi bilo opravdano osim ako postoje posebno jaki razlozi za to"

Bavčar v. Slovenia (br. 17053/20), 7.9.2023.

Podnosilac predstavke je Igor Bavčar, državljanin Slovenije. On je bivši slovenski političar koji je odigrao važnu ulogu u procesu osamostaljenja države kao ministar unutrašnjih poslova, a kasnije je bio i ministar za evropska pitanja. Nakon toga postao je predsjednik jednog od najvećih slovenskih holding društava. Prvostepeni sud ga je 2016. u ponovljenom postupku osudio za dva djela pranja novca, odnosno za primanje, a zatim raspolaganje s više od 21 miliona eura za koje je znao da su stečeni predikatnim krivičnim djelom i čije je porijeklo skriveno. G. Bavčar je proglašen krivim za pranje novca 2016. godine.

Nakon prve osude podnositelja predstavke 2015. godine, služenje zatvorske kazna je odgođeno na njegov zahtjev zbog lošeg zdravstvenog stanja. Međutim, nedugo nakon njegove osude u ponovljenom suđenju 2016. godine dok je podnositelj predstavke čekao da bude obaviješten o presudi, pojavila se video snimka na kojoj se vidi kako igra košarku. Istog dana, s obzirom na veliku medijsku pažnju, tadašnji ministar pravosuđa („ministar“) u kontekstu televizijskog intervjua između ostalog je izjavio: „Ovo što se sada događa, međutim, apsolutno je šamar za slovensku pravnu državu ... Ako ovaj slučaj [Bavčar] zastari, (...) ovdje ću učiniti sve da se glave kotrljaju. ... (Učinit ću to) ne zato što bi netko trebao biti osuđen ili oslobođen ..., nego zato što je zastara bilo kojeg sudskog postupka, a imamo ih previše, najgori mogući rezultat. Vjerujem da se to neće dogoditi, ali ako se dogodi... Mislim da će puno ljudi morati odgovarati [za to] i ja ću biti prvi koji će tražiti odgovore. ..."

Izjava je izazvala reakciju predsjednika prvostepenog suda i tadašnjeg premijera. Konkretno, premijer je tokom saborske sjednice izjavio da Vlada mora osigurati da “oni koji bi vjerojatno trebali služiti zatvorsku kaznu ne igraju košarku”.

U nastavku postupka, nakon odluke prvostepenog suda, podnositeljeve žalbe Višem sudu i ustavna tužba nisu bile uspješne.

Pozivajući se na član 6.2. (pretpostavka nevinosti) podnosilac predstavke se žali da je izjava ministra tokom suđenja prekršila njegovu pretpostavku nevinosti i izvršila pritisak na slovenačke sudove.

Ocjena Evropskog suda:

Podnositelj zahtjeva bio je jedna od važnih osoba slovenske politike i ekonomije. Njegove su aktivnosti bile od velikog interesa za širu javnost. Suočio se s optužbama za pozamašne novčane iznose, s ozbiljnim ekonomskim posljedicama, koje su uključivale perjanice slovenske ekonomije. Stoga je interes koji su mediji pokazali za glasan krivični postupak

protiv njega bio posve razumljiv. Nadalje, postojao je kratak vremenski period između osude podnositelja predstavke u prvom stepenu, osporene izjave ministra i naknadne presude po njegovoj žalbi od strane Višeg suda. Razumljivo je i da bi video snimka na kojoj se vidi kako igra košarku, a prethodno je tražio da ne bude zatvoren iz zdravstvenih razloga, mogla zahtijevati reakciju najviših državnih dužnosnika.

Sporna ministrova izjava, posebno “ako ovaj slučaj zastari... učinit ću sve što je moguće da se glave kotrljaju” izazvala je reakciju predsjednika prvostepenog suda i tadašnjeg premijera. Predsjednik prvostepenog suda, iznoseći stav svojih kolega sudija, osporenu je izjavu doživio kao najavu sankcija i utvrđivanje odgovornosti sudija.

I ministar i premijer, dva najviša predstavnika državne izvršne vlasti, bili su dužni poštivati načelo presumpcije nevinosti. Otvoreni i nepromišljeni jezik kojim se služio ministar odgovoran za organizaciju i pravilno funkcioniranje sudova vjerojatno je utjecao na javno mnijenje u pogledu krivice podnositelja predstavke i ostavio dojam da je bilo krajnje vrijeme da domaći sudovi o kojima je riječ pravosnažno osude podnositelja predstavke. Stoga je trebao biti posebno oprezan da ne kaže ništa što bi moglo ostaviti dojam da želi utjecati na sudski postupak. Iako je osporena izjava data nakon što je prvostepeni sud proglasio podnositelja krivim, bilo je jasno da se načelo presumpcije nevinosti još uvijek primjenjuje. Podnositelj predstavke osporio je tu presudu iz više razloga, uključujući i bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Da je žalba usvojena i predmet vraćen na ponovno suđenje, bilo je gotovo izvjesno da bi krivični postupak zastario, a time bi bio i obustavljen. Iako ministar nije poduzeo ništa da pokrene postupak protiv sudija, nije na Sudu da nagađa što bi on učinio da je predmet vraćen na ponovno suđenje. Riječi koje je upotrijebio mogle su prejudicirati odluku Višeg suda.

Izjava premijera, koja je u biti izrazila sumnju u podnositeljevu nevinost, dodatno je pojačala dojam koji je ostavio intervju ministra.

Kumulativni učinak nerazborite ministrove izjave, posebno s obzirom na potencijalnu prijetnju kako je vide domaće sudije i njeno vrijeme, i premijerove izjave mogli su prejudicirati donošenje odluke Višeg suda. S obzirom na to da su oba dužnosnika obnašala visoke dužnosti, trebali su posebno oprezno birati riječi o krivičnom postupku koji je u toku. Njihove izjave mogle su potaknuti javnost da vjeruje da je podnositelj predstavke bio kriv prije nego što mu je pravosnažno dokazana krivica u skladu sa zakonom.

Domaći sudovi na svim nivoima nadležnosti bavili su se prigovorima podnositelja predstavke o utjecaju osporenih izjava na krivični postupak koji je u toku. Ustavni sud se također pozvao na sudsku praksu Suda u odnosu na presumpciju nevinosti iz člana 6. stav 2. Međutim, navodi podnositelja ispitani su kroz prizmu potencijalne povrede zakonitosti odlučivanja, utvrđujući tako jesu li odlukama nedostajala materijalna dosljednost, što je bilo drugo pitanje. S tim u vezi, Sud je utvrdio da je pristup slovenskih sudova otkrio sličan konceptualni nedostatak kao i hrvatski sudova u predmetu Peša protiv Hrvatske. Sud je u tom pogledu podsjetio da domaći sudovi trebaju propisno i temeljito ispitati navodna kršenja posebnih garancija pravičnog suđenja prema članu 6., pri čemu je presumpcija nevinosti iznad svega procesno jamstvo i jedan od elemenata pravičnog suđenja.